

ลีเกสูตร

ลีเกสูตร เป็นการละเล่นพื้นบ้านแบบจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้รับความนิยมมากประเภทหนึ่ง คำว่า “ลีเก” หรือ “ดีเกร์” เป็นศัพท์ปีโรร์เชีย มีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑. หมายถึงเพลงสวัสดรรเสริญพระเจ้า ปกติการขับร้องเนื่องในเทศกาลวันกำเนิดพระนาปี ชาวมุสลิมเรียกงานมาลิต เลยเรียกการสวัสดังกล่าวว่า “ดีเกร์มาลิต”

๒. หมายถึงกลอนเพลงต้อตอบ นิยมเล่นกันเป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ เรียกว่า “ลีเกสูตร” บางท่านเล่าว่าลีเกสูตรได้รับแบบอย่างมาจากคนพื้นเมืองเผ่าชาไก ซึ่งมีการเล่นอย่างหนึ่งเรียกตามภาษาถิ่นว่า “มะโนซอขอแมสาแก” แปลเป็นภาษาไทยว่า มโนหรือคนชาไก กล่าวคือเข้าเอาไม่ໄ่มาตัดท่อนสัน ทะลวงปล้องออกให้กลวงหัวกลวงท้ายแล้วเอาเปลือกไม้หรือกาบใบไม้ เช่น กานหมากมาห้มหรือเสียบติดไว้ช้างหนึ่ง อีกช้างหนึ่งเปิดไว้ แล้วใช้ไม้หรือมืออุดช่องที่ห้ม ทำให้เกิดเสียงดัง แล้วร้องรำทำเพลงขับแก้กันตามประสาชาวปา ว่ากันว่าระบบออกไม้ไฟที่ห้มกาบไม้ช้างหนึ่งนั้น ได้กล้ายเป็นรำมนาและนานอ ที่ใช้กันมาจนทุกวันนี้

ผู้รับงท่านกล่าวว่า ลีเกสูตรอาแบบอย่างการเล่นลำตัดของไทยผสมเข้าไปด้วย บางท่านเล่าว่า ในสมัยปักษร่อง ๗ หัวเมือง ถ้ามีงานพิธีต่างๆ เช่น เข้าสุนัต มาแก-ปูโละ เจ้าเมืองต่างๆ márร่วมพิธีและชุมการแสดง เช่น มะโย่ง โนรา และละไป ละไปนั้น คือการร้องเพลงลำตัดภาษาอาหรับและเรียก “ชีเกร์มารยาบ” การร้องเป็นภาษาอาหรับถึงแม้จะเพราะแต่คนไม่เข้าใจ จึงนำเอาเนื้อเพลงภาษาพื้นเมืองร้องให้เข้ากับจังหวะรำมนา จึงกล้ายมาเป็นลีเกสูตรสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

วิธีการละเล่น

ก่อนการแสดงลีเกสูตรนั้น จะมีการร้องปันตนอีัง ก่อน ตัวอย่างบทปันตนอีัง เช่น

บูรณะตือเบะ	บูรณะอลาโอะ
ตือรือแบบมือแลวอ	ตาญงตะทานิ
มีเทาะตาเบะ	ชือลา กอดาโอะ
ดาڑ บือตือรอ	ดาารีชีนี
(นกตะตือเบะ นกมืออลาโอะ	
บินร่อนเหนีอแหลมทานิ	
ขอครัวพระผู้ทรงศรี	
ภูบดีและ/or สแห่งสถาน)	

กล่าวกันว่า เจ้าเมืองตานีสมัยอดีตมักเรียกคณะปันตนอินังที่มีชื่อเสียงเข้าไปแสดงในวัง โดยเฉพาะเนื่องในพิธีเข้าสุนัตลูกชาย ต่อมาก็เป็นการแสดงลีเกสูตร ชาวบ้านมักเรียกการแสดงประเภทนี้แตกต่างกัน เช่น ที่กลันตันเรียก “ลีเกบาร์ด” หรือ “บาระ” (ลีเกตะวันตก) ปัจจุบันเรียก “ลีเกสูตร” (ลีเกเหนือ)

ผู้เล่นลีเกสูตรหลายท่านกล่าวถึงการฝึกว่า บางคนข้ามฝั่งไปเรียนที่กลันตัน โดยใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน สมัยโบราณไม่มีการฝึกหัดผู้หญิงเล่นลีเกสูตร แต่สมัยนี้ดาราลีเกสูตรหลายคนเป็นหญิง เช่นคณะเจ๊ลีเมอาซึ่งมีลูกคู่เป็นหญิงล้วน และบางคนเป็นดาราโทรทัศน์อันเป็นยอดนิยมของมาเลเซีย

ผู้เล่น การตั้งวงหรือตั้งคณะลีเกสูตรล้ายกับการตั้งวงลำดัดหรือเพลงฉ่อของภาคกลาง คณะหนึ่งๆ มีลูกคู่ประมาณ ๑๐ กว่าคน ผู้ร้องเพลงและขับร้องมีประจำคณะอย่างน้อยคณะละ ๒ - ๓ คน และอาจมีนักร้องภายนอกวงมาสมทบรวมสนุกอีกก็ได้ กล่าวคือคนดูคนใดนึกสนุกอย่างร่วมวง ก็จะได้รับอนุญาตจากคณะลีเกล้ำยๆ กับการเล่นเพลงบอกภาคใต้

การแต่งกาย ผู้แสดงลีเกสูตรสมัยก่อนแต่งชุดอย่างชาวบ้านทั่วไปคือ โพกหัวสามเสื้อคอกลม นุ่งสอร์ง บางครั้งเห็นบวนทำนองไว้ช่วงวัยคู่ต่อสู้ ต่อมามีการแต่งกายแบบการเส่นเสิง แต่ไม่เห็นบกริชหรือถือกริช อาจเห็นบวนด้วยเหตุผลดังกล่าว ปัจจุบันมักแต่งกายแบบไทยมุสลิมทั่วไปหรือตามแบบสมัยนิยม

เวทีแสดง เวทีแสดงลีเกสูตร ยกสูงไม่เกิน ๑ เมตร คูโลงฯ คล้ายเวทีมวยแต่ไม่กันเชือกหรือม่านหรือฉาก ลูกคูชั้นไปนั่งล้อมวง ร้องรับและตอบมือ โยกตัวเข้ากับจังหวะดนตรี ส่วนผู้ร้องหรือผู้ตีกลองจะลุกขึ้นยืนข้างๆ วงลูกคู่ ถ้ากรณีมีการประชันกันแต่ละคณะจะชี้นั่งบนเวทีด้วยกัน แต่ล้อมวงแยกกันพอสมควร การแสดงก็ผลัดกันร้องที่ล้อมรอบทั้งรุกทั้งรับเป็นที่ครึกครื้นสนaboramณ์ผู้ชม

ดนตรี ดนตรีลีเกสูตรประกอบด้วย รำมนา (รือบนา) อย่างน้อย ๒ ใบ ฟ้อง ๑ วง และลูกเช็ก ๑ - ๒ คู่ บางคณะอาจมีชุดเปลาคลอขณะลูกคู่ร้องและดนตรีบรรเลง ดนตรีจะหยุดเมื่อมีการร้องหรือขับ ทำนองเดียวกับการร้องลำดัดหรือเพลงฉ่อ

ท่วงทำนองดนตรีนั้นกล่าวกันว่าสมัยโบราณมีจังหวะชา เพียงอย่างเดียว ปัจจุบันมีอย่างน้อย ๓ จังหวะ คือ สโลว์ แมมโบสโลว์ และจังหวะนาฏศิลป์อินเดีย มีข้อสังเกตว่าเนื้อร้องจังหวะใดก็ต้องใช้ร้องกับจังหวะนั้นๆ จะใช้ร้องต่างจังหวะกันไม่ได้

ขั้นตอนการแสดง ลีเกสูตรเริ่มแสดงด้วยดนตรีโหมโรงเร้าอารมณ์ผู้ดู สมัยก่อนมีการไหวครุ เมื่อประชันกันมักจะเป็นคณะที่ต่างหมู่บ้าน หรือเจ้าภาพจัดการเชิญชวนร่วมแข่งขัน บางครั้งต่างฝ่ายต่างมักใช้กำลังภายใน เช่น อาจมี “บอมอ” หรือผีค้อยปัดรังควานคู่ต่อสู้ แต่ปัจจุบันถือเป็นกีฬาสู้นัดด้วยศิลปะหรือความคมคาย บางคราวอาจใช้เวลาต่อรอบกันถึง ๑๐ ชั่วโมงติดต่อกันโดยไม่หยุดพัก

เมื่อลูกคู่โหมโรงเริ่งแล้ว จะมีนักร้องออกมาร้องจังหวะต่างๆ บางทีเนื้อร้องกล่าวถึงความประสงค์ในการเล่น เช่น เจ้าภาพต้องการให้มาแสดงในงานมากบูโร หรือพิธี

เข้าสุนัต หรืองานยาธีรายอ หลังจากเปิกโรงแล้ว จะมีการขับกลอนโต้ตอบกัน บทกลอนที่ว่า
นั่นแมกกล่าวถึงเหตุการณ์ บ้านเมือง หรือความรักของหนุ่มสาว หรือเรื่องตลาดโปกยาค่อนข้าง
สปดโนย่างลำตัด บางครั้งก่อนลงมือแสดง ผู้ขับกล่อมแมกคันคว้าสีบตามปัญหาในห้องถึ่นนั่นๆ
 เช่น หมู่บ้านใดมีปัญหารื่องขโมย การแสดงก็จะวางแผนให้คนหนึ่งเป็นขโมย อีกคนหนึ่ง
 เป็นตำรวจ ต่างฝ่ายต่างใช้ความเสียดสีโต้ตอบกันครึ่กครื้น นับว่าเป็นการสั่งสอนและให้
 บทเรียนชาวบ้านโดยทางอ้อม

ปัจจุบันลิเกสูตรเป็นยอดนิยมของชาวไทยมุสลิม นอกจากจะแสดงในงานมาแกปูโละ
 งานสุนัต งานมาลิด งานยาธีรายอแล้ว แม้แต่สถานีวิทยุในห้องถึ่นก็จัดรายการเสนอ
 ลิเกสูตรและเป็นที่ชื่นชอบของชาวบ้านทั่วไป